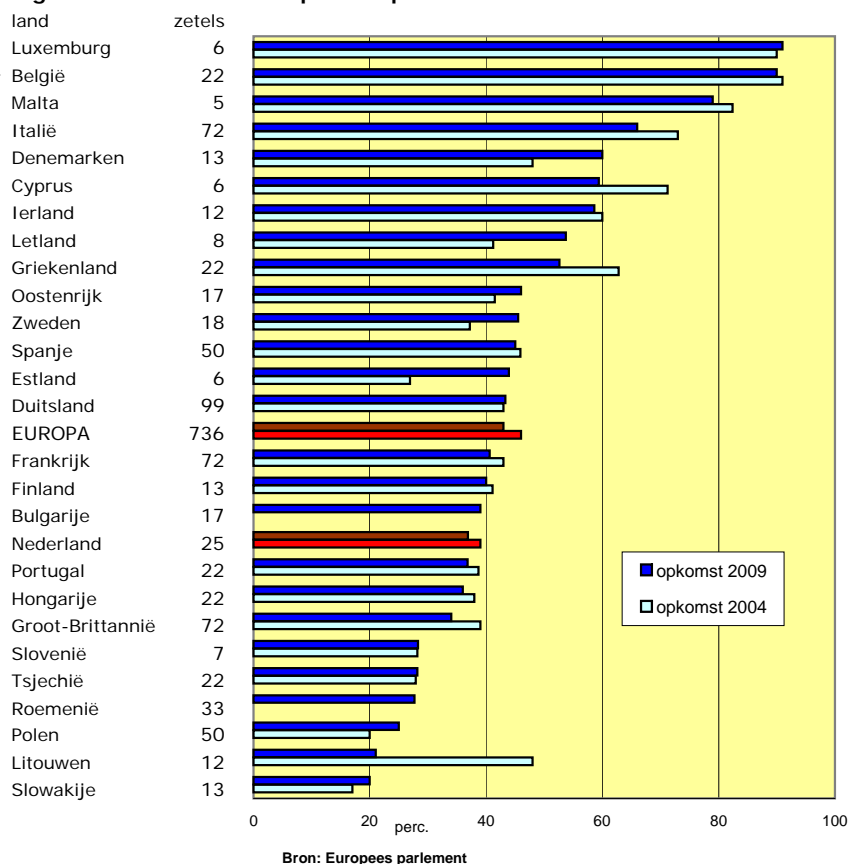

De opkomst in Europa

De opkomst in Europa varieert tussen de 20% voor Slowakije en de 91% voor Luxemburg. België en Luxemburg hebben de grootste opkomst. Nu bestaat er in deze landen, en ook in Griekenland, een opkomstplicht.

Er is bij een aantal landen een groot verschil in opkomst tussen 2009 en 2004. Gemiddeld is er een daling, van 46% in 2004 naar 43% in 2009. De grootste daling vond plaats in Litouwen (van 48 naar 21%) Maar ook Griekenland (van 63 naar 53%), Cyprus (van 71 naar 59%) Italië (van 73 naar 66%) en Groot-Brittannië (39 naar 34%) kenden een daling die aanmerkelijk groter was dan gemiddeld. Een aantal landen kende een forse stijging in opkomst: Dit was vooral in Noord Europa het geval: Denemarken (van 48 naar 60%), Letland (van 41 naar 54%), Zweden (van 37 naar 46%) en vooral Estland (van 27 naar 44%) kenden een forse stijging in opkomst. In het land met de meeste zetels, Duitsland, was de opkomst in 2004 en in 2009 43%.

Figuur: aantal zetels en opkomst per land

De opkomst in Groningen

De opkomst in de gemeente Groningen (39,2 %) ligt dicht bij het Europees gemiddelde (43%) dan dat van Nederland (36,9%). Dit was ook in 2004 het geval. De opkomst sinds de vorige Europese verkiezingen is in Groningen fors achteruit gegaan. Hij is echter nog lang niet zo laag als in 1999 toen was het 32,9%.

Aan de binnenkant van dit vlugschrift staan de resultaten per stembureau weergegeven.

Keuzevrijheid van stembureau

Deze verkiezingen voor het eerst mochten de inwoners van de gemeente Groningen zelf kiezen in welk stembureau zij wilden stemmen. Daarvoor zijn er binnen de gemeente naast de stembureaus gericht op een vast aantal opgeroepen personen binnen een district vijf bijzondere stembureaus ingericht op plaatsen waar veel mensen werken en/of studeren. Daarmee wilde de gemeente het kiezers makkelijker maken om hun stem uit te brengen. Deze bureaus zijn het Centraal station, het UMCG, het Martiniziekenhuis, Zernike en het Harmoniecomplex. Uit de resultaten per stembureau valt af te leiden dat veel mensen hebben gestemd op een ander stembureau dan dat in de buurt waarvoor ze zijn opgeroepen. 3.894 mensen (6,7%) van de stemmers heeft gestemd op een bijzonder stembureau. Ook het oude stadhuis kent een grote opkomst. Uit het opkomstpercentage van 117% aldaar blijkt dat er veel mensen hebben gestemd die niet op het bureau staan ingeschreven. Dit geldt overigens in mindere mate voor de meeste stembureaus met een hoog opkomstpercentage. Er zijn ook stembureaus met een opvallend laag opkomstpercentage, zelfs minder dan 20%. De laagste percentages vinden we bij de stembureaus in Sporthal Selwerd (11, 15,4 en 16,6%), de SBO Groningen (10,3%) en het Poortershoes (16%). Veel van de stemmers van deze bureaus zullen elders gestemd hebben.

Tabel 3 Opkomst per gemeente in %

gemeente	2004	2009	2004-2009
Utrecht	42,9	40,4	-2,5
Groningen	45,1	39,2	-5,9
Nijmegen	40,1	38,8	-1,3
Zwolle	43,5	38,5	-5,0
Haarlem	40,4	38,0	-2,4
Assen	45,5	37,5	-8,0
Tilburg	30,5	37,1	6,6
Amsterdam	35,9	37,0	1,1
NEDERLAND	39,3	36,6	-2,7
Den Bosch	35,8	34,6	-1,2
Maastricht	33,6	34,4	0,8
Breda	35,9	33,9	-2,0
Den Haag	33,8	33,7	-0,1
Leeuwarden	38,8	32,9	-5,9
Arnhem	36,3	32,2	-4,1
Eindhoven	35,4	31,6	-3,8
Enschede	36,2	31,0	-5,2
Almere	32,3	31,0	-1,3
Rotterdam	32,1	29,0	-3,1

De opkomst in de gemeente Groningen is vergeleken met een aantal andere Nederlandse grote en middelgrote gemeenten relatief hoog. Wel heeft er in Groningen een grote afname ten opzichte van 2004 plaatsgevonden. Wat opvalt is dat bij een paar gemeenten de opkomst hoger is dan 5 jaar geleden. Het opvallendste voorbeeld is Tilburg dat een stijging kende van 30,5% in 2004 naar 37% in 2009. Ook bijvoorbeeld Amsterdam kent een hogere opkomst dan in 2004.

Bureau Onderzoek & Statistiek

Vlugschrift Verkiezingen

Europees Parlement juni 2009

Deze publicatie is uitgegeven door Bureau Onderzoek en Statistiek op basis van gegevens van het Bureau Verkiezingen. Over dit onderwerp is meer informatie te krijgen bij Bureau Onderzoek en Statistiek, Eendrachtskade 2. Dit kan ook via telefoonnummer 050-367 5462 of e-mail bso@dia.groningen.nl. Statistische gegevens zijn ook in te zien op internet via www.groningen.nl/statistiek.

INLEIDING

In deze rapportage wordt het stemgedrag bij de verkiezingen voor het Europees Parlement op 4 juni 2009 in de gemeente Groningen beschreven. De uitslag van 2009 wordt vergeleken met de uitslagen in 2004 en 1999. Er wordt aandacht besteed aan de uitslag van de gemeente Groningen en de landelijke uitslag. Tot slot wordt aandacht besteed aan de opkomst in de lidstaten van de Europese Unie sinds de eerste verkiezingen in 1979. Op de middelste bladen en het inlegvel staat de uitslag per stembureau weergegeven van de grootste partijen.

Tabel 1 Uitslag verkiezingen Europees Parlement gemeente Groningen en landelijk

Partij	1999		2004		2009 (Groningen)		2009 (NL)		% ontw. '09 t.o.v. '04	
	abs.	in %	abs.	in %	abs.	in %	abs.	in %	Groningen	Nederland
PvdA	12.341	26,8	20.320	31,0	10.207	17,5	12,7	-13,5	-12,4	
GroenLinks	9.489	20,6	9.262	14,1	10.098	17,3	8,9	3,2	-14,7	
D66	3.446	7,5	4.382	6,7	10.068	17,2	11,3	10,5	-1,9	
SP	3.693	8,0	7.233	11,0	5.686	9,7	7,1	-1,3	-0,3	
VVD	6.668	14,5	6.725	10,3	5.243	9,0	11,4	-1,3	4,4	
CDA	5.969	13,0	6.778	10,3	5.183	8,9	20,1	-1,4	14,2	
PVV (Partij Voor de Vrijheid)	-	-	-	-	4.718	8,1	17,0	8,1	12,8	
ChristenUnie / SGP ¹⁾	3.568	7,8	3.449	5,3	3.394	5,8	6,6	0,5	3,4	
Partij voor de Dieren	-	-	1.987	3,0	2.197	3,8	3,5	0,8	3,5	
Newropeans	-	-	-	-	431	0,7	0,4	0,7	0,4	
Europese Klokkenluiderspartij (EKP)	-	-	-	-	221	0,4	0,5	0,4	0,5	
Liberaal Democratische Partij	-	-	-	-	199	0,3	0,2	0,3	0,2	
Libertas	-	-	-	-	181	0,3	0,3	0,3	0,3	
De Groenen	-	-	-	-	152	0,3	0,2	0,3	0,2	
Solidara	-	-	-	-	106	0,2	0,2	0,2	0,2	
Partij voor Europese Politiek (PEP)	-	-	-	-	35	0,1	0,1	0,1	0,1	
Eurpoa Voordelig! & Duurzaam	-	-	-	-	33	0,1	0,1	0,1	0,1	
Overige partijen	815	1,8	5.405	8,2	0	0,0	0,0			
Blanco/ongeldig	273		234		283					
Aantal uitgebrachte stemmen	45.989		65.541		58.435					
Aantal opgeroepen kiezers	140.751		145.908		148.918					
Opkomstpercentage		32,9		44,9		39,2		36,6		

Bron: Gemeente Groningen, Europees parlement

1) In 1999 betrof het hier de combinatie GPV, RPF en SGP

Uitslagen

De PvdA, Groen Links en D'66 hebben ongeveer evenveel stemmen gekregen. Gezamenlijk hebben deze drie partijen meer dan de helft van de stemmen in de gemeente in de wacht weten te slepen. De vorige Europese verkiezingen was de PvdA nog ruimschoots de grootste partij. Grootste nieuwkomer is de PVV met 8,1 procent van de stemmen in de gemeente Groningen en 16% landelijk. In vergelijking met de landelijke uitslag kent de gemeente veel meer PvdA, Groen Links, en D'66 stemmers en veel minder PVV en CDA stemmers.

Tabel 2 Zetelverdeling Europees Parlement

Nederl. Partij / Europese Fractie	2004		2009	
	abs.	in %	abs.	in %
CDA / (EVP-ED)	7 / 274	26 / 37	5 / 263	20 / 36
PvdA / (PES)	7 / 199	26 / 27	3 / 161	12 / 22
VVD, D66 / (ELDR)	4 / 67	15 / 9	6 / 80	24 / 11
GL / (EGP/EFA)	2 / 42	7 / 6	3 / 52	12 / 7
SP / (GUE/NGL)	2 / 36	7 / 5	2 / 33	8 / 4
ChristenUnie/SGP / (IND - DEM)	2 / 18	7 / 2	2 / 19	8 / 3
PVV / (Overige fracties)	- / 96	- / 13	4 / 93	16 / 13
- / (EUN)	- / 44	- / 13	- / 35	0 / 5
Europa Transparant / (-)	2 / -	7 / -	-	-
Totalen	27 / 732	100 / 100	25 / 736	100 / 100

Bron: Europees parlement

Verklaring van de afkortingen

EVP-ED	Europese Volkspartij - Europese Democraten
PES	Partij van Europese Sociaal-democraten
ELDR	Alliantie van Liberalen en Democraten
EGP/EFA	Europese groene partij / Vrije Europese Alliantie
GUE / NGL	Europees Unitair Links/Noords Groen Links
IND-DEM	Onafhankelijkheid en Democratie Groep
EUN	Unie voor een Europa van Nationale Staten

Zetelverdeling

De verkiezingen in Europa vonden plaats in de periode van 4 tot en met 7 juni. Nederland heeft 25 van de 736 zetels. De grootste fractie in Europa is de EPV-ED, waar het CDA bij is aangesloten. Deze fractie is van 273 naar 263 zetels gegaan. De ELDR, waar zowel de VVD als D'66 bij zijn aangesloten heeft vanuit Nederland de meeste vertegenwoordigers. In vergelijking met 4 jaar geleden is er een toename van 2 zetels, dit komt door de winst van D'66. Ook de Groenen kennen winst. De PES, waar de PvdA lid van is heeft in Europa net als in Nederland fors moeten inleveren, de fractie ging van 199 naar 161 zetels. De PVV is niet aangesloten bij een alliantie. De partij komt met 4 zetels in het parlement.

Stemdistrict	P.v.d.A.	GROENLINKS	D66	SP	VVD	CDA	PVV	Christen Unie - SGP	Partij voor de Dieren	Overige partijen	Blancolongeldig	Opkomst	Oproep	Opkomst
1 Stadhuis	226	240	373	100	204	91	66	31	32	54	19	1436	1221	117,6%
2 Activiteitencentrum de Sint Jan	67	89	76	31	31	10	30	9	27	7	3	380	967	39,3%
3 Hulpverleningsdienst Groningen	61	69	91	35	51	18	17	7	10	5	2	366	1207	30,3%
4 Gebouw Dienst RO/EZ	114	161	203	41	119	37	63	21	24	18	7	808	1345	60,1%
5 H.N. Werkmancollege	37	57	104	15	41	14	28	7	10	12	0	325	1167	27,9%
6 St. Michaelschool	67	79	109	28	77	22	28	5	12	15	6	448	969	46,2%
7 Hanzehogeschool	53	69	98	32	71	35	23	4	14	12	3	414	1229	33,7%
8 Openbare Bibliotheek Groningen	60	81	120	32	46	28	11	7	15	10	5	415	1044	39,8%
10 Activiteitencentrum De Holm	65	120	170	23	89	37	39	15	19	19	1	597	1477	40,4%
11 Het Heerenhuis	26	45	89	11	67	21	13	4	14	8	1	299	873	34,3%
12 Borgmanschool	124	220	169	63	62	37	32	18	41	30	3	799	1530	52,2%
14 De Ebbingepoort	81	72	125	39	80	62	35	12	12	14	1	533	1398	38,1%
15 Het Heerenhuis	45	73	82	25	39	13	18	9	6	9	1	320	990	32,3%
20 Leger des Heils	95	97	108	59	50	49	26	13	28	14	3	542	1199	45,2%
21 Buurt- en speeltuinvereniging FEO	63	92	103	27	36	25	18	6	10	6	1	387	1293	29,9%
22 Oosterparkheem	70	60	44	51	23	29	27	23	13	10	6	356	1375	25,9%
23 Simon van Hasseltschool	66	63	59	61	39	20	43	5	24	5	1	386	1514	25,5%
24 Treslinghuis	52	53	39	57	8	10	22	11	12	9	3	276	1115	24,8%
25 Franciscuscentrum	49	70	29	84	10	26	54	6	30	7	1	366	1359	26,9%
26 OBS Siebe Jan Boumaschool	68	87	73	57	18	21	34	11	25	11	5	410	1310	31,3%
30 Rebound Groningen	54	85	118	65	60	35	24	22	14	10	3	490	1383	35,4%
31 Baptistenkerk De Cirkel	57	107	83	40	31	42	20	35	10	15	2	442	1370	32,3%
32 Star Numanschool	108	101	103	46	54	37	27	32	15	14	3	540	1392	38,8%
40 Wijkcentrum Het Floreshuis	97	111	110	83	50	41	33	35	39	17	3	619	1320	46,9%
41 Het Pand	65	106	112	76	43	30	23	19	18	21	2	515	1385	37,2%
42 Wijkcentrum Het Floreshuis	36	42	33	24	13	13	8	17	9	5	2	202	979	20,6%
43 O.B.S. Karrepad	49	73	53	35	33	23	27	12	13	6	1	325	1033	31,5%
44 Gymzaal	54	64	61	42	29	29	18	12	13	7	1	330	1143	28,9%
46 Hamrikheem	86	52	33	61	16	31	40	11	29	4	6	369	1275	28,9%
47 Wessel Gansfortcollege	80	76	62	37	31	35	32	21	20	9	2	405	921	44,0%
48 Buurtcentrum Hunzeborgh	100	99	58	24	30	36	32	23	10	11	2	425	967	44,0%
49 Kantine GTV Van Starckenborgh	71	83	53	18	19	11	22	8	6	4	2	297	922	32,2%
50 Goede Herderkerk	61	94	73	56	28	31	32	27	14	12	5	433	1331	32,5%
51 BSV De Hoogte	41	60	26	71	12	19	36	11	27	4	1	308	1277	24,1%
60 Dependance Nassauschool	156	197	127	64	42	41	34	20	34	9	4	728	1533	47,5%
61 Buurtcentrum Oranjewijk	83	156	115	70	32	31	11	14	35	21	1	569	1200	47,4%
62 Het Alfa-College	70	85	86	41	27	35	13	17	10	8	2	394	1059	37,2%
63 Het Prinsentheater	85	171	135	61	30	38	16	12	37	14	1	600	1456	41,2%
71 Buurt pand Op Mars	55	77	112	16	60	34	25	20	13	10	3	425	961	44,2%
72 Noorderpoortcollege	98	132	167	54	87	39	39	18	17	19	4	674	1373	49,1%
73 Magazijn Stuurwold-tweewielers	73	68	107	27	58	31	25	14	17	16	4	440	1416	31,1%
74 MJD-Zorgloket Groningen	98	125	143	35	49	29	24	22	14	22	3	564	1370	41,2%
80 Columnakerk	60	54	80	34	36	31	20	11	17	7	0	350	819	42,7%
81 BSO Schildersbuurt	81	79	60	46	19	23	21	14	21	11	1	376	944	39,8%
100 W.A. van Lieflandschool	117	67	69	40	44	43	41	38	13	8	0	480	1052	45,6%
101 Sporthal De Wijert	50	44	33	23	20	21	22	25	11	5	2	256	876	29,2%
102 Vondelflat	58	20	27	31	26	57	27	20	9	4	0	279	783	35,6%
104 Opstandingskerk	51	23	41	49	22	19	29	30	16	7	3	290	915	31,7%
105 De Bolster	70	55	43	47	27	46	49	40	16	6	4	403	1184	34,0%
106 C.B.S. Tamarisk	65	62	86	18	75	43	21	16	13	14	1	414	1059	39,1%
107 Zuiderflat	102	44	112	24	115	102	85	58	11	8	1	662	1098	60,3%
108 Brederoschool	122	97	137	32	88	68	35	37	17	13	3	649	1116	58,2%
110 Joseph Haydn'school	140	137	137	37	74	73	32	17	25	12	3	687	1066	64,5%
111 Verpleeghuis Coendershof	113	84	109	30	86	106	32	25	24	12	2	623	1243	50,1%
112 Gymzaal Sweelincklaan 2	103	63	97	17	47	30	17	7	16	3	3	403	1223	33,0%
114 Evangelische Gemeente Helperkerk	70	125	66	52	30	31	37	16	34	15	2	478	1245	38,4%
115 Dagverblijf De Kleine Beer	121	81	200	32	132	101	70	21	31	18	6	813	1102	73,8%
120 Multifunctioneelcentrum Engelbert	44	33	22	19	33	21	32	0	6	4	1	215	752	28,6%
130 Buurtcentrum Poortershoes	104	157	119	64	42	32	36	18	34	17	1	624	916	68,1%
131 Agens	103	73	77	35	38	40	43	10	13	5	2	439	1055	41,6%
132 Baptistenkerk	81	140	124	65	51	23	20	16	22	19	1	562	1061	53,0%
133 Menzis	47	65	42	24	16	21	18	10	3	5	0	251	1094	22,9%
134 Buurtcentrum Poortershoes	32	23	25	14	20	3	5	7	4	2	1	136	872	15,6%
140 SBO Groningen, Klaslokaal Dino's	83	122	116	41	26	26	20	11	19	6	5	475	1021	46,5%
141 De Smidse	100	96	106	36	57	59	28	20	11	15	2	530	1433	37,0%
142 Talmahuis	124	109	138	58	73	84	42	41	24	11	3	707	1342	52,7%
143 De Puddingfabriek	51	88	68	47	41	21	22	17	18	13	2	388	1129	34,4%

Stemdistrict	P.v.d.A.	GROENLINKS	D66	SP	VVD	CDA	PVV	Christen Unie - SGP	Partij voor de Dieren	Overige partijen	Blancolongeldig	Opkomst	Oproep	Opkomst
144 S.B.O. Groningen, Klaslokaal	26	19	20	1	14	7	3	2	4	2	1	99	958	10,3%
151 Augustinuscollege	70	85	95	53	52	40	25	11	11	13	3	458	1215	37,7%
152 Buurtcentrum Badstratenbuurt	67	99	100	26	52	31	26	13	25	9	1	449	1118	40,2%
153 Gebouw dienst SOZAWE	57	89	81	41	42	28	12	18	20	14	2	404	1225	33,0%
161 Nebo-flat	73	72	73	41	38	61	37	56	16	12	3	482	1323	36,4%
162 Noorderpoortcollege	47	62	62	38	34	23	19	15	12	9	1	322	748	43,1%
163 MEE	50	59	74	29	32	33	12	26	14	8	2	339	923	36,7%
171 Heymanscentrum	71	40	34	31	32	61	46	42	20	9	4	390	923	42,3%
172 Menno Lutterhuis	113	52	71	45	48	112	53	76	22	11	2	605	1423	42,5%
174 BSV Corpus den Hoorn	77	26	21	48	13	30	23	14	18	10	1	281	1029	27,3%
180 Maartenshof	128	86	72	62	57	66	79	34	14	9	2	609	1479	41,2%
181 Drees-Flat	101	66	65	49	23	50	50	14	11	4	0	433	1075	40,3%
182 Boerhaaveschool	125	131	141	33	115	83	90	28	22	14	0	782	1159	67,5%
183 Boerhaaveschool	63	46	58	9	49	33	27	8	9	8	1	311	1160	26,8%
200 Oosterhoogebrugschool	95	48	31	55	41	25	68	22	12	8	1	406	978	41,5%
201 De Schakel	60	42	24	40	17	28	49	23	7	8	0	298	888	33,6%
202 Noorderpoortcollege	90	52	34	49	15	39	30	27	21	6	1	364	1139	32,0%
210 Basisschool De Tweemaster	35	37	16	52	14	23	45	7	10	4	1	244	1169	20,9%
211 Basisschool De Catamaran	122	77	57	81	39	27	46	23	19	10	1	502	1478	34,0%
220 Ontmoetingsruimte Het Stuurhuis	105	51	32	69	19	29	57	16	26	16	1	421	1147	36,7%
221 Basisschool De Swoaistee	72	90	42	78	21	25	42	35	34	5	1	445	1247	35,7%
222 Wijkcentrum Het Dok	73	40	35	46	15	12	47	30	23	4	1	326	1314	24,8%
223 Zorgcentrum Mercator	93	99	46	44	20	36	28	14	22	9	0	411	1244	33,0%
230 Basisschool De Driebond	82	75	55	51	38	33	48	37	17	11	1	448	1615	27,7%
260 Buurtcentrum 't Heerdenhoes	121	150	63	87	18	48	37	41	23	14	4	606	1382	43,9%
261 Sporthal	29	58	19	33	6	24	28	33	15	6	0	251	1126	22,3%
262 Tine Marcusschool	85	108	49	70	13	24	46	31	17	7	0	450	1045	43,1%
263 Tine Marcusschool	26	39	9	23	4	4	17	11	12	1	0	146	943	15,5%
264 Buurtcentrum De Kleihorn	73	90	53	59	10	15	27	39	23	9	0	398	1157	34,4%
266 Eerste Openbare Montessorischool	51	64	20	46	17	32	43	35	19	9	0	336	1423	23,6%
267 Innersdijk	72	57	20	65	18	47	37	39	32	4	1	392	1248	31,4%
268 Gymlokaal Stoepemaheerd	99	101	45	81	9	24	53	33	25	17	2	489	1378	35,5%
299 Sporthal Selwerd (veld 1)	25	24	21	21	4	14	16	18	5	5	1	154	927	16,6%